

नेपाली जनताले आफ्नो समाजको आमूल परिवर्तनका लागि पटक-पटक ठूला र वलिदानपूर्ण संघर्षहरू गर्दै आएका छन् । तर दुर्भाग्यको कुरा ती संघर्ष र क्रान्ति जहिले पनि सफलताको सन्निकट पुगेका बेला सम्झौताका नाममा प्रायः आत्मसमर्पणमा टुंगिने गरेका छन् । जनताको त्यो आमूल परिवर्तनको सपना र चाहना सधैं अधुरो नै रहँदै आएको छ । पछिल्लो चरणमा दश वर्षको जनयुद्ध र ऐतिहासिक दोस्रो जनआन्दोलन पश्चात् पनि लगभग त्यही पुरानै इतिहासको शृंखला दोहोरिन पुगेको छ ।

सबै पक्षले सहभागिता जनाएको पहिलो संविधानसभाको विघटन गरी कथित दोस्रो संविधानसभाको चुनावको नौटंकी पश्चात् “फाष्ट ट्रयाक”को तरिका अपनाएर जुन संविधानको घोषणा गरिएको छ, त्यसले क्रान्ति र आन्दोलनमा सहभागी जनताका वास्तविक मागलाई संवोधन गर्न सकेन । जनतालाई फेरि पनि धोका भयो । यस दौरानमा क्रान्तिकारी आन्दोलनका भूतपूर्व नेता र सहभागीहरूले प्रतिक्रान्तिकारी बाटो समाते । तिनीहरूले नै आज प्रचार गरिरहेका छन् कि जनताका सबै मागहरू पुरा भैसके, खोजेको परिवर्तन आइसक्यो ।

‘समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली’ भनेर जति सुकै डंका पिटिए पनि जनता र राष्ट्रको वास्तविक जीवनमा सकारात्मक परिवर्तन देख्न सकिएको छैन । नेपाली समाज झन् विकराल अवस्था तिर धकेलिँदै छ । गणतन्त्रका लागि संघर्ष भैरहेको बेलात्यसको विरोध गर्नेहरूले र क्रान्तिलाई धोका दिनेहरूले यो “गणतन्त्र”को नेतृत्व र संचालन गरिरहेका छन् । यथार्थ र महत्वपूर्ण पक्ष त के हो भने यो जनताको गणतन्त्र नै होइन । यो त दलाल र नोकरशाही पुँजीपतिहरूको गणतन्त्र हो । जनताको गणतन्त्र त जनगणतन्त्र हो जुन प्राप्त भएकै छैन । यसका साथै, संघीयता आइसकेको हल्ला त गरियो, तर वास्तविक अर्थमा जनताले चाहेको संघीयता पनि प्राप्त भएको छैन ।

निर्वाचनको जात्रा र तमासाको बेलामा ने.क.पा.(एमाले) ले दिएको “समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली”को गुलियो नाराले नेपाली मतदातालाई निकै लोभ्यायो र मजासँग झुक्यायो पनि । मतदाताहरूलाई थाङ्नामा सुताउने काम गऱ्यो । लामो समयदेखि एउटा पार्टीको बहुमतको सरकार बन्न नसकिरहेको र त्यसबाट पैदा भएको कथित अस्थिरताबाट शासक वर्ग चिन्तित भैरहेको बेलामा एउटै पार्टीको बहुमत र समग्रमा दुई तिहाई बहुमतको सरकार बन्यो । प्रतिक्रियावादीहरू त्यसैमा दंग परे । यसैलाई ठूलो सफलताका रूपमा महिमा मण्डन गरियो । यसलाई “लोकतन्त्रमा स्थायित्व आएको”, “लोकतन्त्र सुदृढ भएको”, “अस्थिरताको अन्त भएको” आदि इत्यादिको प्रचारवाजी कानकै किरा खाने किसिमबाट गरियो । निर्वाचनमा नराम्रो सँग पराजित प्रतिपक्षी पार्टीका नेताहरू पनि त्यही समूहगानमा सामेल भएर पराजयको पीडा लुकाउने प्रयास गर्न थाले ।

सत्ताधारी पार्टीका नेताहरूले यसलाई “कम्युनिस्टहरूको ऐतिहासिक विजय”को संज्ञा दिँदै “अब समाजवादको यात्रा अघि बढेको” भन्ने डंका बजाईबाट क्षणिक रूपमा नै भए पनि जनतामा एउटा ठूलो भ्रमको सिर्जना गर्न सफल भए । तर, परिस्थिति त्यही ठाउँमा छैन । यहाँ सम्म आइपुग्दा जनताको सचेत तप्काले ठगिएको महशुस गर्नथालेको छ । यो फगत एउटा ढोंग रहेछ भन्ने तथ्य बुझ्दै गएको अवस्था छ । यस प्रकारका अभिव्यक्ति संचार माध्यम र सामाजिक संजालमा पर्याप्त मात्रामा पढ्न पाइन्छ । समाजमा असन्तुष्टि सर्वत्र देखा परिरहेका छन् । सत्ता संचालन गरिरहेको पार्टी र सरकार रक्षात्मक अवस्थामा धकेलिएको छ । उनीहरू भित्रका अन्तर्विरोधहरू छताछुल्ल भएर पोखिएका छन् ।

सरकार बनेको लगत्तै पछि २०७४ साल फागुन २५ गते देशभक्त जनगणतान्त्रिक मोर्चा, नेपालको उच्चस्तरीय प्रतिनिधि मण्डलले बालुवाटारमा प्रधानमन्त्री के.पी. ओलीलाई राष्ट्रियता, जनतन्त्र र जनजीविकासँग सम्वन्धित ९४ बुँदे ज्ञापनपत्र बुझाएको थियो । ज्ञापनपत्र बुझ्दै प्र.म. ओलीले यी सबै माग

जायज भएका हुनाले पूरा गरिछाड्ने प्रतिवद्धता पनि जाहेर गरेका थिए । उनले यी मागहरूलाई लिएर फेरि कहिल्यै बालुवाटार आउनु नपर्ने विश्वास दिलाउन खोजेका थिए । तर विडम्बना, सरकार त झन् ती सबै राष्ट्र र जनताको पक्षका मागहरूका विपरीत अघि बढ्न थाल्यो र त्यही दिशामा अहिले अघि बढिरहेकै छ मत्ता हात्ती जस्तो भएर । देशको स्थिति झन्बिकराल बन्दै गएको छ । जनताको सचेत हिस्साले यो तथ्यलाई बुझ्दै पनि गएको छ ।

यो सरकारले कामको थालनी नै जनताका उपभोग्य बस्तुमा महँगी बढाउने कामबाट गङ्गयो । सरकारमा भएका प्रमुख मानिसहरूकै मतियारीका कारण महँगी बेलगाम अघि बढिरहेको छ । राज्यका तीनैवटा निकायहरू कर वृद्धि गरेर नवनिर्वाचित 'जनप्रतिनिधि' को सेवा, सुविधा मनगो बढाउने प्रतिस्पर्धामा अभियानका रूपमा अघि बढेका छन् । एउटा कुखुराको फुल र चल्लो, बाख्राका पाठा, देशको ढुंगा, माटो केहीले पनि करको दायराबाट बन्न पाएनन् । चुरे पहाड र यसभन्दा तलबाट भारत ओसारिएको बालुवा र ढुंगाका कारण र जंगल विनाशका कारण हाम्रो अन्न भण्डार तराई चाँडै नै मरुभूमिमा परिणत हुँदै छ । दिनदहाडै बालिका निर्मला पन्तको बलात्कार र हत्या भयो । उनको शव र त्यतिखेर उनले लगाएका कपडा प्रहरीले नै धोएर प्रमाण नष्ट गरेका दृश्य टेलिभिजनमा देखियो । असली बलात्कारी बचाउन निर्दोष मानिसलाई अपराध कबोल गर्न लगाउने जस्तो अर्को अपराध प्रहरीहरूबाटै भयो । आजका मिति सम्म पनि वलात्कारी र हत्यारा पत्ता लागेको छैन । तस्करीको साँढे ३३ किलो सुन आज सम्म गायबै छ । उक्त सुन भारतमा पकडाउ परेको र भारत सरकारले नेपाललाई फिर्ता नगर्ने बयान जारी भएका खबर आइरहेका छन् ।

शिक्षा र स्वास्थ्यको संचालन राज्यले नै गर्नु पर्ने र यी सुविधा जनताले निःशुल्क उपभोग गर्न पाउनु पर्ने हो । तर यी क्षेत्र व्यापारीकरण र माफियाकरणको शिकार भएका छन् । बेरोजगारीको समस्या विकराल भएका कारण युवाहरूको विदेश पलायनले रेकर्ड नै तोडेको छ । तर, सरकार धेरैभन्दा धेरै युवालाई विदेश धकेलेर बढी भन्दा बढी विप्रेषण (रेमिट्यान्स) भित्र्याएर मन्त्री र सांसदहरूको सुविधा बढाउने योजनामा तल्लीन छ । वाइड बडी विमान खरिदमा भएको ४ अरब ३५ करोड ५६ लाखको भ्रष्टाचार लुकाउने खेल सरकारबाट नै भैरहेको छ । मेलम्ची खाने पानी आयोजनाले 'आकाशको फल आँखा तरी मर्' भन्ने नेपाली उखानलाई चरितार्थ गरिरहेको छ । दुई तिहाईको दम्भ जतासुकै प्रदर्शन गर्दै आएको यो सरकारले देशमा फासिवाद लागु गर्ने खतरा बढेको छ । यो सरकारले कुनै खास धर्मको प्रचारकको समेत भूमिका खेलेको र त्यसबापत प्रधानमन्त्रीले १ लाख डलर बक्सिस् लिएको समाचारले राष्ट्रको सम्मान गुमेको छ ।

भारत र नेपालका बीचमा विगतमा भएका असमान सन्धि संझौताहरू— सन् १९५० को सन्धि, सन् १९६५ को सन्धि, बिप्या सम्झौता, विभिन्न समयमा भएका दुई पक्षीय सम्झौता र संयुक्त विज्ञप्ति आदिको देशभक्त र प्रगतिशील शक्ति र नेपाली जनताबाट लामो समयदेखि विरोध हुँदै आएको छ ।

यसका साथै नेपालको सर्वश्रेष्ठ प्राकृतिक सम्पदा जलस्रोत सम्वन्धमा पनि त्यसै प्रकारका असमान र राष्ट्रघाती सन्धी सम्झौता – गण्डक सम्झौता, कोशी सम्झौता, महाकाली सन्धि, अपर कर्णाली, अरुण तेस्रो सम्झौता आदिको विरोध पनि हुँदै आएको कुरा सर्वविदितै छ । अपर कर्णाली ठेक्का पाएको बदनाम भारतीय कम्पनी जी.एम.आर. ले नेपालको अपर मस्र्याङ्दी तेस्रो मुलुक चीनको एउटा हाइड्रोपावर कम्पनीलाई हालै बिक्री गरेको छ । के यो नेपालको राष्ट्रिय स्वाधीनताको सम्वन्धमा लज्जाजनक अवस्था होइन र ?

त्यतिमात्र होइन, भारत सरकारलेनेपालका सुस्ता, महेशपुर लगायत धेरै ठाउँमा हाम्रो भूमि कब्जा गर्दै आएको र ७४ ठाउँमा नेपालको सीमा मिचेको कुरा त जग जाहेर नै छ । पछिल्लो चरणमा आएर नेपालको

उत्तर पश्चिम सीमामा पर्नेलिपुलेक देखि कालापानी, लिम्पियाधुरा सम्मको ३७२ बर्ग किलोमिटर भूभाग गायब पारिएको नक्सा भारतले छापेर सर्वत्र फैलाएको छ । यसलाई एउटा विडम्बना नै मान्नु पर्छ कि नेपालका प्रधानमन्त्री र मन्त्रीहरु, मन्त्रालयका सचिवहरु आफ्ना मन्त्रालयहरुमा त्यही नक्सा झुण्ड्याएर आनन्द लिइरहेका छन् ।

नेपालको क्षेत्रफल १,४७,१८१ बर्ग किलोमिटर भएको कुरा त विश्वभर नै स्थापित तथ्य हो तर हालै सात प्रदेशका अलग नक्साको क्षेत्रफल जोड्दा १०,०१९ वर्गकिलो मिटर भूभाग हराएको देखिन्छ । यसको खोजी तत्परताका साथ हुनु पर्ने होइन र ? यत्रो राष्ट्रघातलाई पनि हामी सहै बसिरहने ? यस्तै हो भने नेपालको राष्ट्रिय स्वाधीनता र सार्वभौमिकता कसरी जोगिएला?नेपालको अस्मिताको रक्षा कसरी होला ?

यी सबैका लागि मुख्य रुपमा जिम्मेवार यो सरकार हो । उपर्युक्त विषयसित सम्बन्धित मागहरुलाई जन स्तरबाट उठाउने काम त भैरहेका छन् । देशभक्त, प्रगतिशील र सच्चा वामपन्थीहरुले दबाबमूलक संघर्षका कार्यक्रमपनि गर्दै आएका छन् । तर यो सरकार आफैं जनविरोधी र राष्ट्रघाती भएको हुनाले यस प्रकारका विरोधसुत्रे पक्षमा छैन । यस्तो स्थितिमा अब के गर्ने ? प्रधानमन्त्री यसकारण ढुक्क देखिन्छन् कि संविधानतः उनलाई यतिखेर कसैले हटाउन सक्दैन, किनभने सरकारलाई संसदमा दुई तिहाई बहुमत प्राप्त छ । यसमा सत्यता पनि छ । संविधानतः के.पी. शर्मा ओलीलाई यतिखेर कसैले पदबाट हटाउन सक्दैन । यसको अर्थ उनलाई हटाउन सकिने कुनै विकल्प नै छैन त ? निश्चित रुपमा त्यसको विकल्प छ । यसको एक मात्र विकल्प छ, त्यो हो-सडक संघर्ष वा सडकआन्दोलन । प्रचलित भाषामा जनआन्दोलन ।

प्रश्न उठ्छ- यी सबै विकृति केवल के.पी. शर्मा ओलीको असक्षमता वा गलत प्रवृत्तिका कारण मात्र भएका हुन्? के ओलीलाई प्रधानमन्त्री पदबाट हटाउँदैंमा सबै चिज ठिक भैहाल्छ त ? निश्चित रुपमा के.पी.ओली यसका निमित्त जिम्मेवार त छन् । तर उनलाई मात्रहटाउँदैंमा, यही व्यवस्था भित्रको अरु कसैलाई ल्याएर त्यो कुर्सीमा राख्दैंमा सबै चिज ठिक भैहाल्छ त ? बीसको उत्राइस् हुन सक्ला, त्यस भन्दा बढी केही हुन सक्दैन । यसको सच्चा विकल्प खोजिनु पर्दछ । के.पी. शर्मा ओलीको विकल्प त्यही पार्टीको अरु कोही नेता हुन सक्दैन । न त संसदीय प्रतिपक्ष नेपाली कांग्रेस नै हुन सक्दछ । यसका निमित्त मुख्य जिम्मेवार त प्रतिक्रियावादी राज्य व्यवस्था हो । यो राज्य व्यवस्थानै गलत भएको कारणले शासकहरुबाट यति धेरै राष्ट्रघाती र जनघाती काम गर्न संभव भएको हो । यस प्रकारको परिस्थितिका निमित्त जिम्मेवार संविधान हो ।

यो संविधान पश्चगामी भएको हुनाले नै यति धेरै पश्चगामी काम गर्न शासकहरुका लागि संभव भएको हो । यदि साँच्चै नेपाली समाजलाई नयाँ युगतिर लैजाने हो भने आमूल परिवर्तनको दिशामा अघि बढ्नु आवश्यक र अनिवार्य छ । यसका निमित्त यो पश्चगामी संविधान र प्रतिक्रियावादी व्यवस्था कै विकल्प खोज्नु आवश्यक छ । यसको विकल्प छ त ? प्रतिक्रियावादी सत्ताको सही विकल्प त्यस्तै अर्को प्रतिक्रियावादी व्यवस्था हुन सक्दैन । के के.पी. ओलीको विकल्प ने.क.पा (नेकपा) को अन्य कुनै नेता हुन सक्छ ? ने.क.पा. को विकल्प त्यही ने.क.पा. नै हुन सक्छ ? त्यो सही विकल्प हुन सक्दैन । उसो भए सत्ताधारी ने.क.पा. को विकल्प नेपाली कांग्रेस हुन सक्दछ ? त्यो पनि सही विकल्प हुन सक्दैन । सही विकल्प त्यो भन्दा अग्रगामी शक्ति हुनु पर्दछ ।

जुन शक्तिले आमूल परिवर्तनका लागि, जनगणतन्त्रका लागि संघर्ष गरिरहेको छ, त्यही शक्ति सहि विकल्प हुन सक्दछ । जुन पार्टी प्रतिक्रियावादी व्यवस्थाको अन्त्य गरेर प्रगतिशील र क्रान्तिकारी व्यवस्था ल्याउनका लागि संघर्ष गरिरहेको छ, त्यही पार्टी सच्चा विकल्प हुन सक्दछ । यसको सही विकल्प अग्रगामी व्यवस्था हो, अहिलेको भन्दा गुणात्मक र उच्च किसिमको व्यवस्था हो । विद्यमान लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको अग्रगामी विकल्प संघीय जनगणतन्त्र हो । त्यसकारण, अबको संघर्ष संघीय जनगणतन्त्रको प्राप्तिका लागि हुनुपर्दछ ।

(देशभक्त जनगणतान्त्रिक मोर्चाका अध्यक्ष गजुरेलले २०७५ पुस ३० गते प्रज्ञा भवनमा आयोजित कार्यक्रममा प्रस्तुत अवधारणापत्रको अंश)